

Sociopatologia de la premsa burgesa

Heinz Dieterich

Dins la sociopatologia de la premsa burgesa contemporània es poden diagnosticar tres processos estructurals d'atròfia democràtica i cinc mecanismes degeneratius del teixit democràtic de la institució. Ambdues tendències tenen el mateix efecte i la mateixa funció: revertir en els fets l'escassa participació del ciutadà en los assumptes públics, que la burgesia li ha concedit formalment: és a dir, sobre el paper.

El primer procés estructural d'involució es va produir amb la conversió de la burgesia d'una classe ascendent durant segle XIX, a una classe conservadora al segle XX i una classe descendent al segle XXI. Allò que va ser possible de propagar durant la seva fase revolucionària, en la lluita contra els vicis feudals en l'economia i superestructura del sistema, esdevé difícil de publicar en la seva etapa conservadora i pràcticament impossible, en la seva època reaccionària i decadent, actual.

Costa d'imaginar-se, per exemple, que els articles publicats per Karl Marx i Friedrich Engels en el New York Daily Tribune (1852-61), sobre la corrupció electoral i parlamentària a Gran Bretanya, l'explotació terrorista de l'Índia, la revolució a Espanya, les crisis monetàries i econòmiques del capitalisme europeu o les Guerres de l'Opi contra Xina, en què el govern de Sa Majestat va imposar a cops de canó a los xinesos el consum del seu opi produït a l'Índia, trobessin, avui en dia, una tribuna important de la burgesia a la seva disposició.

La segona tendència estructural involutiva és inherent a l'economia política del sistema. La ineludible pressió cap a la centralització i concentració del capital, impulsada per les lleis de valorització del capital, que es manifesten en l'esfera de la circulació sota la forma de la competència despietada pel control de los mercats, han sotmès als mitjans de comunicació a la mateixa lògica d'actuació que caracteritza totes les grans corporacions transnacionals.

El procés actual de centralització i concentració del capital en la dicotòmica indústria de la informació, de la qual la premsa escrita forma part en la seva àrea de software, és comparable a la transició del capitalisme de les petites empreses del segle XIX cap al capitalisme de les grans empreses globals.

En el darrer quart del segle XIX, la petita i mitjana empresa familiar cedeix el seu lloc rellevant a la societat anònima de capital variable. Cent anys després, el procés s'ha desplaçat de la indústria, a través del tercer sector, cap als mitjans de comunicació.

Aquesta reconfiguració interna de l'idíl·lic capitalisme de mònades d'Adam Smith cap als gegants corporatius és el resultat de sengles innovacions revolucionàries en les tecnologies de la producció, les quals reflecteixen, alhora, l'imperatiu implacable d'augmentar la plusvàlua relativa. Tanmateix, les conseqüències polítiques i culturals d'aquest imperatiu varien en les diferents esferes de l'economia.

En general, la concentració de los capitals en unes quantes grans empreses i la seva tendència a controlar el mercat mitjançant càrtels i trusts, afecten negativament els preus i la qualitat de les mercaderies. En alguns mercats, però, es genera una tendència contrària, gràcies a la possibilitat de mercantilitzar el producte arreu del mercat mundial. Aquest, per exemple, és el cas dels cotxes, les computadores, los telèfons cel·lulars o los farmacèutics que son relativament independents dels tarannàs culturals nacionals.

Aquesta "inelasticitat" cultural, com podríem anomenar-la en l'argot dels economistes, no existeix, de la mateixa manera, en la premsa. Un diari està limitat en la seva ruta d'expansió pel codi

lingüístic (l'idioma) en què es produeix, la lingua franca mundial i los codis culturals nacionals, entre d'altres factors. Els dos primers factors expliquen, per què el The New York Times mai no esdevindrà una competència mercantil seriosa per als diaris llatinoamericans, però també per què el seu diari internacional, International Herald Tribune , pot ser un èxit econòmic global.

I el tercer factor explica per què mai no es podran vendre el nombre d'exemplars necessaris de Le Monde Diplomatique o El País perquè aquest diaris siguin rendibles en la majoria de los països d'Amèrica Llatina, per tal com el seu esnobisme intel·lectual eurocèntric -que és la cara positiva de la seva manca d'empatia amb les tradicions i sensibilitats dels pobles de la Pàtria Gran- els fa simplement repugnants a les identitats llatinoamericanes.

La concentració del capital en el sector periodístic de la indústria del software deriva en dues conseqüències. Los alts costos fixos de l'aparell productiu i distributiu impossibiliten que un diari es financi amb el preu de venda. En general, el preu de mercat només cobreix el 35 per cent dels costos totals. La supervivència del mitjà depèn, por tant, de la publicitat i dels subsidis directes i indirectes de les grans empreses privades i de l'Estat.

Por altra banda, l'oligopolització del mercat i la combinació de multimèdia (televisió, ràdio, premsa, etc.) en només una empresa transnacional, confereixen a aquesta un extraordinari poder d'influir sobre l'opinió pública.

Ambdues tendències generen, en un matrimoni de conveniència, el tercer procés estructural involutiu que és, tal volta, el més preocupant per al futur dels pobles del món: l'oligarquització de les democràcies formals d'Occident.

El problema de la classe dominant en qualsevol democràcia formal és el control i la subordinació de les masses explotades. Aristòtil va plantejar aquest dilema i la seva solució fàctica fa dos mil tres-cents anys en els termes: "La llei de la democràcia exigeix que els rics no tinguin cap privilegi davant los pobres... Tanmateix, es garanteixen els seus avantatges de tal manera que, mentre el poble és el l'amo de tot, ells mateixos son els amos del pensament del poble".

Adolf Hitler va resoldre aquest problema en los països ocupats mitjançant el hardware : va repartir ràdios marca Philips que tenien només un canal de recepció: el de la propaganda de los nazis.

Para la democràcia formal, la solució raïa en el software , tal com descobrir el fundador de la ciència del control ideològic de la població en condicions de llibertat d'informació, Edward Bernay.

Els mèdia són les "portes obertes a la ment pública ", escrivia en un clàssic assaig el 1947, i l'essència del procés democràtic rau que los líders sàpiguen aprofitar "aquest enorme sistema de amplificació" que són els mitjans de comunicació, mitjançant "la fabricació del consens"; tasca, de la qual és incapaç la xurma .

Entre l'estratègia de la dictadura burgesa de Hitler, el canal únic, a l'estratègia de la democràcia burgesa nord-americana, el discurs únic, han oscil·lat les solucions de les classes dominants al problema plantejat por Aristòtil. L'oligarquització de la democràcia formal ens retorna a la praxi de la democràcia grega.

És la proximitat entre els interessos de l'elit que detenen el poder econòmic, i la classe política que deté el poder polític, però que per investidura i ètica ha de ser el guardià del funcionament real de la democràcia, la que genera la convergència de les seves polítiques de dominació i els amalgama en una oligarquia, és a dir, un grup de poder unificat, format por uns quants clans o segments socials poderosos que determinen els assumptes de la res publica , por sobre i per darrere de les estructures formal-democràtiques.

Per Aristòtil, l'oligarquia era una degeneració del règim aristocràtic, és a dir, una corrupció de la meritocràcia. Per a la democràcia formal burgesa contemporània, l'oligarquització és un senyal premonitori de l'esgotament definitiu del seu paper històric, en la mesura que revela la regressió del ciutadà (ciudadà) sobirà cap al vassall polític de la monarquia feudal, i la de la mateixa democràcia formal cap al poder absolut.

L'íntim contuberni entre los grups comunicatius i els respectius governs és evident a nivell global. La simbiosi entre l'espanyol Jesús Polanco, del Grupo Prisa, los governs de Felipe González i José María Aznar, Ricardo Lagos en Chile, els colpistes de Miami i Veneçuela i d'altres presidents lacais de Washington, són coneguts.

Els grans grups mediàtics al Brasil (Rede O Globo), a l'Argentina (Grup Clarín), a México (Televisa i TV Azteca), a Veneçuela (Cisneros), als Estats Units (America Online, al qual pertany CNN), a Anglaterra, Estats Units i Austràlia (Rupert Murdoch i Fox), a Alemanya (Der Spiegel), reflecteixen aquesta tendència, que s'ha consumat plenament a Itàlia, amb la descarada entronització d'un dels empresaris mediàtics més important i corrupte del país, Silvio Berlusconi, en la presidència de la República.

La liberalització durant l'any 2003 de la legislació que restringia el grau de control dels mercats monomèdia i multimèdia per les grans corporacions als Estats Units i Itàlia, entre d'altres països, assenyala tendència de la involució oligàrquica: la classe política en el poder remou els obstacles legals a la monopolització de l'esfera mediàtica por uns quants grups, i aquests, en contrapartida, usen les seves "portes obertes a la ment pública", per programar els caps de la xurma amb el software , que garanteixen que no se surti de mare.

Cinc mecanismes operatius integrals del periodisme burgès garanteixen que es dugui a terme aquesta tasca amb gran eficiència. Aquest seran tema de la proper lliurament.